

Проведений аналіз досягнення цільових орієнтирів ЦСР № 2 свідчить про проблеми сировинного експорту та сталого розвитку органічного ринку України. Їх вирішення знаходиться в площині розробки та впровадження нових технологій і інновацій для повоєнної розбудови агропродовольчих ринків.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Розділ «Зовнішньоекономічна діяльність». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>; 2. Цілі Сталого Розвитку: Україна: Національна доповідь 2017. К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. 176 с.; 3. Дорожня карта використання науки, технологій, інновацій для досягнення Цілей Сталого Розвитку. К.: МОН України, 2023. 392 с.; 4. Федерація органічного руху України. URL: <http://organic.com.ua/organic-v-ukraini/> (дата звернення 17.02.2024); 5. Органічне виробництво в Україні. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini> (дата звернення 9.02.2024); 6. Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня у 2022 р.: аналітична довідка. К.: УкрІНТЕІ, 2023. 90 с.

Онегіна В.М., д-р екон. наук, професор
Зміївський Д.С., здобувач вищої освіти ступеня бакалавр*
Державний біотехнологічний університет, Україна

Стан борошномельної галузі України

Продукція підприємств борошномельної промисловості займає важливе місце у вирішенні проблеми повного задоволення потреб населення країни у продуктах харчування. Збільшення обсягів виробництва продукції борошномельних підприємств багато в чому залежить від наявності достатньої кількості зерна в країні, технічного рівня підприємств, організації виробництва та збуту продукції, кваліфікації та зацікавленості робітників тощо.

Борошномельно-круп'яна промисловість – галузь харчової промисловості, підприємства якої призначені для переробки зерна, виготовлення хлібопродуктів та комбікормів. Підприємства галузі переробляють зернову сировину й виробляють соціально-необхідні види продукції: борошно та крупи. Розвиток борошномельно-круп'яної промисловості – основа продовольчої безпеки країни; щорічна потреба у продовольчому зерні, зокрема для виробництва хліба та хлібобулочних виробів, оцінюється у 5,7–7 млн т [1, с.145].

Підприємства галузі розміщені як у районах сировини, так і в місцях споживання, діють у всіх великих, середніх і малих містах. Найбільші центри – міста Київ, Харків, Дніпро, Одеса, Миколаїв, Запоріжжя, Львів, Тернопіль. Значні обсяги круп виробляють на підприємствах Черкаської, Харківської,

* Науковий керівник – Онегіна В.М., д-р екон. наук, професор.

Київської та Дніпропетровської областей. Особливістю є концентрація основних виробничих потужностей на великих підприємствах і водночас наявність великої кількості малих підприємств різних форм власності (сукупна потужність яких забезпечує 10 % потреб вітчизняного ринку).

Загальна кількість підприємств скорочується; відбувається укрупнення та поглинання підприємств великими холдингами із замкненою системою виробництва [2, с.24]. Так, виробництво борошна (70 % ринку) контролюють бл. 60 крупних виробників, які входять до складу українських фінансово-промислових груп та вертикально інтегрованих агрохолдингів. Саме агропромислові холдинги працюють найефективніше, з найвищими показниками прибутковості та рентабельності. За 2010–2017 кількість підприємств борошномельної промисловості зменшилась на 30 % (2017 функціонували 682 підприємства), але обсяг реалізованої ними продукції (у грошовій формі) зріс практично у 2,5 рази. Станом на 2022 рік провідними виробниками борошна в Україні є: ТОВ «Вінницький КХП № 2» – 116764 т, ТОВ «ДМК «Дніпромлин» - ВП – 95867 т, ТОВ ВКФ «РОМА» – 93992 т, ТОВ «Столичний млин» – 83230 т., ДП «Новопокровський КХП» – 54260 т., ПрАТ «РІВНЕ-БОРОШНО» – 33975 т., ТОВ «ВП «Переробник» – 33150 т., ТОВ «Зернарі» – 32153 т., ТОВ «Запоріжмлин» - ВП – 27850 т., ДП «Куліндорівський КХП» – 21500т. Більшість провідних підприємств зорієнтовані на експорт своєї продукції. Загалом десятка найбільших підприємств виробила майже 593 тис. т. Підприємства зернопродуктового підкомплексу АПК істотно впливають на продовольчу безпеку країни. В табл.1 проаналізовано баланс зернових і зернобобових культур (включаючи продукти переробки зерна в перерахунку на зерно) за 2000-2021 роки, тисяч тонн [3].

Таблиця 1

**Баланс зернових і зернобобових культур
(включаючи продукти переробки зерна в перерахунку на зерно)
за 2000-2021 роки, тисяч тонн**

Тисяч тон	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2021 р у % до 2000 р
Виробництво	24459	38016	39271	60126	61917	70057	75143	64933	86010	+3,5 рази
Зміна запасів	1329	-314	-2054	-3204	-1465	5447	-4505	-7042	14958	+11,3 рази
Імпорт	1010	226	175	190	255	280	291	352	377	37,3
Усього ресурсів	24140	38556	41500	63520	63637	64890	79939	72327	71429	+3 рази
Експорт	1330	12650	14239	38338	42499	42940	57925	52245	51573	+39 рази
Витрачено на корм	11056	13817	14787	14189	11011	11698	11674	10343	9930	89,8
Витрачено на посів	3597	3294	3222	2597	2120	2232	2224	2247	2227	61,9
Втрати	309	375	794	1400	1106	1253	1363	1073	1424	+4,6 рази
Переробка на нехарчові цілі	100	670	1650	1089	1246	1157	1283	1040	1158	+11,6 рази
Фонд споживання	7748	7750	6808	5897	5655	5610	5470	5379	5117	66,0

Джерело: розраховано автором на основі даних Держслужби статистики України.

Аналізуючи баланс зернових і зернобобових культур варто зауважити, що

за досліджуваний період обсяги виробництва зросли в 3,5 рази до 86 млн.т. Імпорт зернових та зернобобових за 2000-2021 роки скоротився біл ніж на 60% до 377 тис.т. Експорт зріс в 39 разів і становив у 2021 році 51,6 млн.т. На корми витрачаємо менше, що пов'язано зі скороченням поголів'я худоби. Загальний фонд споживання скоротився на 34% і становив 5,1 млн.т, що пов'язане як зі скороченням населення країни (споживачів), так і зміна вподобань населення. Адаже щороку виробники констатують скорочення обсягів споживання хліба та хлібо-булочних виробів.

За час повномасштабного вторгнення в Україні зросла кількість виробників борошна на 10-15%. Це сталося головним чином за рахунок відновлення невеликих та середніх млинів, які раніше не працювали. В перші місяці після вторгнення на частину територій було важко доїхати, при цьому попит на борошно був дуже високий. Це дало поштовх відновлювати роботу маленьких млинів, які раніше не працювали з різних причин (заборони через відсутність необхідних документів зі стандартизації та сертифікації). Розконсервували млини, які знаходяться на відстані 100-200 км від західного кордону. Також додатковим фактором збільшення кількості виробників стали грантові програми від держави та від міжнародних організацій. Внаслідок цього з'явилося багато млинів з потужністю переробки від 10 до 50 тонн зерна на добу. Проте ринок живе за своїми правилами, і важко прогнозувати, чи всі нові гравці стануть стабільними учасниками ринку на своїх рівнях.

В табл. 2 подано пропозицію та розподіл борошна в Україні за відповідний маркетинговий період [5].

Таблиця 2

Пропозиція та розподіл борошна в Україні

Показники	2021/22	2022/23	2023/24*
Виробництво, тис.т	2 738	2 615	2 550
Внутрішнє споживання, тис.т	2 477	2 050	2 300
Експорт, тис.т	72	147	200
Кінцеві залишки, тис.т	389	809	861

*Прогноз

До негативних факторів в борошномельній галузі можна віднести істотне скорочення внутрішнього споживання борошна, і це зрозуміло – частина українських територій була тимчасово окупована у 2022 р., також багато людей виїхали за кордон. Виробництво борошна у 2022/23 МР скоротилося на 4,5% порівняно з попереднім сезоном – до 2,615 млн тонн, внутрішнє споживання – на 17%, до 2,05 млн тонн. Паралельно з цим варто зазначити низьку купівельну спроможність населення в умовах воєнного часу. У зв'язку з цим пекарні перейшли на простіші рецептури і, як наслідок, звужився асортимент борошна, яке закупають промислові споживачі.

Відбувся відтік кваліфікованих кадрів із галузі у зв'язку з виїздом за кордон (насамперед ідеться про жіночий управлінський персонал). Та й зараз із цим є цілком зрозумілі проблеми – не всі борошномели отримали броню на своїх співробітників чоловічої статі, адже критерії до таких підприємств досить жорсткі. Також на ринок негативно впливають дрібні фірми з виробництва

борошна та круп, які найчастіше працюють як «сірий» сегмент – закупають сировину за готівку та реалізують продукцію так само, не сплачуючи податки до бюджету. За останні пів року їх з'явилося чимало, такі підприємства «розмазують» ринок, відбираючи частину прибутку в чесних борошномелів, які працюють «по-білому».

Список використаних джерел:

1. Онегіна В.М., Антощенкова В.В. Основи глобальної продовольчої безпеки. «Духовність особистості: методологія, теорія і практика». Volume 1 2022. С.140-149. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149>; 2. Онегіна В.М., Антощенкова В.В.. Дифузія інновацій в аграрному бізнесі в Україні. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2021. №2. С. 22-27;
3. Державна служба статистики України. [Веб-сайт]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>;
4. Антощенкова В. Основні елементи ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства як основа економічної та продовольчої безпеки. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 3. С. 291-298;
5. Офіційний веб-сайт Спілки «Борошномели України». Режим доступу: <http://www.ukrmillers.com/>

**Павленко І.І., Хоменко В.В., молодші наукові співробітники
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Україна**

Розвиток глобальних продовольчих систем в контексті стратегії «Від лану до столу»

Стійкість продовольчих систем є глобальним питанням і продовольчі системи повинні будуть адаптуватися до різноманітних проблем. Європейський зелений курс визначає, як зробити Європу першим кліматично нейтральним континентом до 2050 року. Він накреслює нову, стійку та всеосяжну стратегію зростання, яка сприятиме розвитку економіки, покращенню здоров'я та якості життя людей, догляду за природою та не залишає нікого осторонь.

Зелена угода містить заходи, більшість з яких прямо чи опосередковано впливатимуть на аграрний сектор. Серед заходів, що впливають на сільське господарство, найбільше таких: чиста енергетика (вітрова, сонячна, біометан); стратегія біорізноманіття до 2030 року; план дій щодо циркулярної економіки; хімічна стратегія для сталого розвитку; органічний план дій; 8-а Програма дій з охорони навколишнього середовища; стратегія блакитної економіки; план дій з нульового забруднення; відходи та переробка; стратегія «Від лану до столу»; спільна політика у сфері рибальства та план дій зі зміни клімату. Адаптація технологій чистої енергії та обмеження використання викопних видів палива, обмеження сільськогосподарського виробництва, пов'язані з біорізноманіттям, кліматичними та екологічними вимогами, а також збільшення зусиль з переробки відходів та зменшення їх утворення, зменшення використання добрив